

The historical event

Vol 1, No 1 (2026)

The historical event

Το Γεγονός

περιοδικό ιστορικής έρευνας, διδακτικής της ιστορίας & ψηφιακής τεχνολογίας

The historical event

Τεύχος 1

Ιστορία

Διδακτική

Νέες
Τεχνολογίες

Η ΔΙΑΣΩΣΗ ΔΕΚΑ ΑΜΕΡΙΚΑΝΩΝ ΑΕΡΟΠΟΡΩΝ
ΣΤΗΝ ΚΕΡΚΥΡΑ ΚΑΤΑ ΤΟΝ Β΄ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟ
ΠΟΛΕΜΟ: ΜΝΗΜΕΣ, ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ, ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΑ

Γεώργιος Σκολαρίκης

doi: [10.12681/geg.44835](https://doi.org/10.12681/geg.44835)

Η ΔΙΑΣΩΣΗ ΔΕΚΑ ΑΜΕΡΙΚΑΝΩΝ ΑΕΡΟΠΟΡΩΝ ΣΤΗΝ ΚΕΡΚΥΡΑ ΚΑΤΑ ΤΟΝ Β΄ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟ ΠΟΛΕΜΟ: ΜΝΗΜΕΣ, ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ, ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΑ

Γεώργιος Σκολαρίκης

Εκπαιδευτικός - M.A. in Philosophy, M.A. in History

ABSTRACT

This article is about one of the most important actions of Resistance in Corfu during WW II; the rescue of ten American airmen who landed in Corfu. In this rescue took part both of the main resistance organizations, despite their rivalry. However, this incident was for many years “buried” and absent from public memory. In my article, I will try to explain the reasons for that and in which way many years later this action was highlighted. Thus the description of the incidents will be connected with affairs concerning memory of the past and public history.

Λέξεις – Κλειδιά: Αντίσταση, Κέρκυρα, Κατοχή, Αεροπορική ιστορία, Μνήμη.

Εισαγωγή

Στόχος του παρόντος άρθρου είναι να περιγράψει μία από τις σημαντικότερες αντιστασιακές δράσεις που έλαβαν χώρα στην Κέρκυρα κατά την περίοδο της Κατοχής. Κατόπιν πρόκειται να εξηγηθούν οι λόγοι για τους οποίους το περιστατικό αυτό είχε περιέλθει για πολλά χρόνια στη δημόσια λήθη και πώς τελικά αναδύθηκε στη δημόσια σφαίρα, μέσω της ανέγερσης μνημείων και της διοργάνωσης μίας μεγάλης τελετής μνήμης.

Αναφορικά με την Αντίσταση στην Κέρκυρα την περίοδο της Κατοχής λίγα πράγματα είναι γνωστά. Πράγματι, στην Κέρκυρα δεν σημειώθηκαν μάχες μεταξύ των αντιστασιακών οργανώσεων και των κατακτητών. Ακόμη και για τις αντιστασιακές ενέργειες που έλαβαν χώρα, σχεδόν τίποτα δεν είναι ιδιαίτερος γνωστό. Η πιο γνωστή αντιστασιακή ενέργεια στην Κέρκυρα αφορά το Πρωτοκύριακο του 1941 (2 Νοεμβρίου), όπου Κερκυραίοι μαθητές, τραγουδώντας πατριωτικά τραγούδια, μετέτρεψαν τη λιτανεία του Αγίου Σπυρίδωνα σε μία αυθόρμητη εκδήλωση εναντίωσης στους Ιταλούς κατακτητές. Η μαθητική αυτή πορεία θεωρείται η πρώτη αντιφασιστική εκδήλωση σε πανευρωπαϊκό επίπεδο. Αν και η τοποθέτηση αναμνηστικής πλάκας για το γεγονός πραγματοποιήθηκε κάπως αργοπορημένα (Μανώλα, 2023: 27), το γεγονός περιγράφεται εκτενώς στα περισσότερα έργα που αφορούν την περίοδο της αυτή στην Κέρκυρα. Πέραν τούτου, για το περιστατικό έχει δημοσιευθεί πλήθος άρθρων στον κερκυραϊκό τύπο και όχι μόνο, καθιστώντας το ευρύτερα γνωστό, με αποτέλεσμα να κατοχυρώσει μία θέση στη δημόσια μνήμη - τουλάχιστον - της τοπικής κοινωνίας. Πλέον έχουν καθιερωθεί ετήσιες μνημονικές τελετές, που πραγματοποιούνται την πρώτη Κυριακή του Νοεμβρίου, προς ανάμνηση αυτής της αντιστασιακής δράσης.

Στο κείμενο αυτό θα περιγραφεί μία άλλη, ίσως η κορυφαία, αντιστασιακή ενέργεια στην Κέρκυρα: η διάσωση 10 Αμερικανών αεροπόρων, οι οποίοι έκαναν αναγκαστική προσγείωση στη Λευκίμμη κατά την περίοδο της γερμανικής Κατοχής. Προτού, όμως, περιγραφεί το ίδιο το περιστατικό, αξίζει να γίνει μία συνοπτική αναφορά στην ύπαρξη και τη δράση των δύο σπουδαιότερων αντιστασιακών οργανώσεων, του ΕΑΜ και του ΕΔΕΣ, στην Κέρκυρα.

Το ΕΑΜ (Εθνικό Απελευθερωτικό Μέτωπο) της Κέρκυρας γνώρισε δύο φάσεις, οι οποίες συνδέονται με τις δύο διαδοχικές κατοχές του νησιού, την ιταλική και τη γερμανική. Κατά την ιταλική, το ΕΑΜ κατόρθωσε να κινητοποιήσει μέρος του λαού, να αποκτήσει οργάνωση και διακλάδωση στον κόσμο. Δημιούργησε, μάλιστα, παράνομα τυπογραφεία, από όπου εκδίδονταν προκηρύξεις και εφημερίδες. Όμως, το ΕΑΜ την περίοδο εκείνη στερούταν βασικές αρχές συνωμοτισμού, με αποτέλεσμα οι Ιταλοί, αξιοποιώντας τους πληροφοριοδότες τους, να πραγματοποιούν διαρκώς συλλήψεις. Τον Απρίλη του 1943, με την ανακάλυψη του παράνομου τυπογραφείου της οργάνωσης και τις μαζικές συλλήψεις που ακολούθησαν, το ΕΑΜ ουσιαστικά εξαρθρώθηκε (Ανθης, 1997: 36-39).

Η δεύτερη και δυναμικότερη φάση του ΕΑΜ ξεκίνησε τον Σεπτέμβρη του 1943, με την απελευθέρωση των κρατουμένων της νησίδας Λαζαρέτο. Εκεί είχαν μεταφερθεί μεταξύ άλλων και 200 κομμουνιστές, πρώην Ακροναυπιώτες, οι οποίοι θα μπορούσαμε να πούμε πως είχαν την τύχη να έψουν στα χέρια των Ιταλών και όχι των Γερμανών. Κατά τη γερμανική επιχείρηση κατάληψης του νησιού οι κρατούμενοι, που βρισκόταν στο Λαζαρέτο, απελευθερώθηκαν. Η νέα αυτή μαγιά ανθρώπων, με

πρωτεργάτες τον Βασίλη Άνθη και τον Αποστόλη Γκρόζο (παππού), δραστηριοποιήθηκαν έντονα και σε πολύ σύντομο χρονικό διάστημα οι Εαμικές οργανώσεις ανασυγκροτήθηκαν. Όπως αναφέρει ο Άνθης (1997: 73) «Στο τέλος του 1943 είχαμε σε όλο σχεδόν το νησί ολοκληρωμένο περίπου το δίκτυο όλων των αντιστασιακών οργανώσεων με προοπτικές συνεχούς και γρήγορης ανάπτυξης».

Η Λευκίμμη ήταν από πριν μία περιοχή με έντονο το κομμουνιστικό στοιχείο. Κατά την Κατοχή, λοιπόν, ήταν από τις περιοχές με τη μαζικότερη και δυναμικότερη συμμετοχή σε Εαμικές οργανώσεις· μία «μικρή Μόσχα», όπως την αποκαλούσαν. Από τις αρχές του 1942 είχε συσταθεί η οργάνωση του ΕΑΜ Ριγγιάδων, υπό τον Θανάση (Νάσο) Βλάσση. Εκεί κατέφυγαν μερικά από τα στελέχη του ΕΑΜ της πόλης για να αποφύγουν τις συλλήψεις των Ιταλών, τον Απρίλιο του 1943 (Ασπιώτης, 2010: 58-59).

Ο ΕΔΕΣ (Εθνικός Δημοκρατικός Ελληνικός Σύνδεσμος) στην Κέρκυρα εμφανίστηκε αργότερα, τον Οκτώβριο του 1943. Τον Σεπτέμβριο ο Λευκιμμιώτης Ιωάννης Μεταξάς – Λισσαίος, με υπολοχαγό τον Ν. Τσουκιά, πήρε εντολή από το αρχηγείο του Ζέρβα στα Τζουμέρκα να μεταβεί στην Κέρκυρα μαζί με μερικούς Κερκυραίους αντάρτες. Μετά την άφιξη τους ενήργησαν για την οργάνωση του ΕΔΕΣ στο νησί και μέσα σε μικρό χρονικό διάστημα πέτυχαν τη σύσταση εφεδρικών στρατιωτικών τμημάτων και πολιτικής οργάνωσης (Δαφνής, 1966: 274-275). Ο Μεταξάς, ο οποίος ανέλαβε στρατιωτικός αρχηγός όλων των στρατιωτικών διοικήσεων εγκαταστάθηκε στη Λευκίμμη, στοιχείο που τονίζει τη σημαντική παρουσία του ΕΔΕΣ στην περιοχή. Μεταξύ των δύο οργανώσεων υπήρχε αμοιβαία καχυποψία, όπως θα φανεί στη συνέχεια. Με βάση τα παραπάνω, όταν έπεσε το αμερικανικό αεροπλάνο (Νοέμβριος του 1943) τόσο το ΕΑΜ, όσο και ο ΕΔΕΣ είχαν δυναμική παρουσία στη Λευκίμμη.

Στοιχείο με ιδιαίτερο ενδιαφέρον αποτελεί το γεγονός πως οι Γερμανοί δεν διέμεναν μέσα στη Λευκίμμη, ούτε είχαν ιδιαίτερες επαφές με τους ντόπιους. Πήγαιναν συχνά στο χωριό για να προμηθευτούν προϊόντα πρώτης ανάγκης, όπως λάδι και κρασί. Κουρασμένοι από τις μάχες σε άλλα μέτωπα οι Γερμανοί φαίνεται ότι ενδιαφέρονταν κυρίως για την καλοπέραση και τη ραστώνη τους. Πολλές φορές, μάλιστα, οι κάτοικοι της Λευκίμμης τους έβλεπαν σε κατάσταση πλήρους μέθης. Η ύπαρξη των αντιστασιακών οργανώσεων, σε συνδυασμό με τη σχετική αδιαφορία των Γερμανών, συνέβαλε καθοριστικά στη διάσωση των αεροπόρων. Το παραπάνω υπογραμμίζεται από το γεγονός πως παρότι το γερμανικό οχυρό απείχε μόλις 4 χιλιόμετρα από τη θέση που έπεσε το αεροπλάνο, οι Γερμανοί έφτασαν τρεις ώρες αργότερα (Δ.Ε.Π.Α.Λ., 1997: 23).

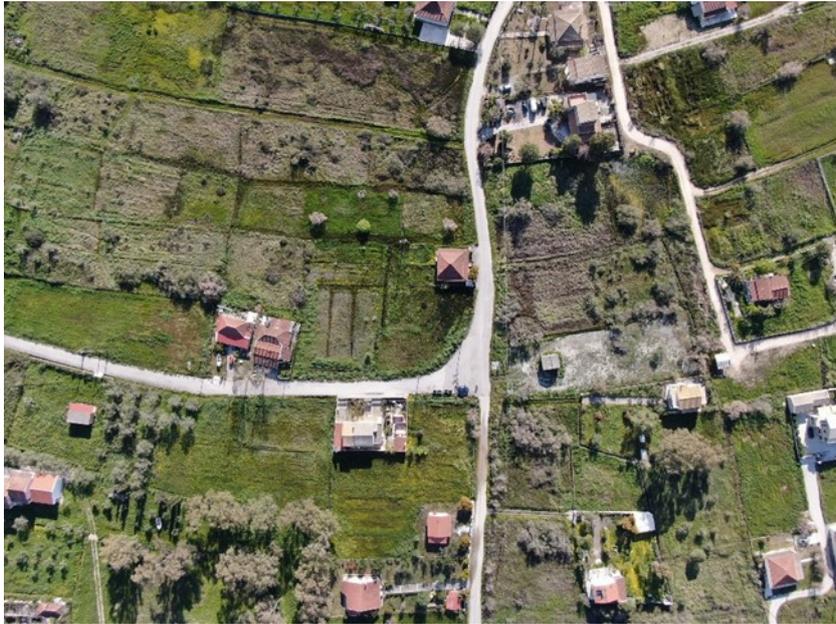
Τα γεγονότα

Το αμερικανικό βομβαρδιστικό, που έπεσε στη θέση Μελαχροινού, ήταν ένα B-17 Flying Fortress (Ιπτάμενο Φρούριο) με το παρωνύμιο Micky Finn και σειριακό αριθμό 42-5397, το οποίο ανήκε στην 49η Μοίρα (Squadron) της 2ης Ομάδας Βομβαρδισμού. Η Μοίρα είχε ως βάση της αεροδρόμια στην Τυνησία.¹ Το βομβαρδιστικό είχε εκτελέσει επιχείρηση βομβαρδισμού στο αεροδρόμιο της Ελευσίνας και κατά την επιστροφή χτυπήθηκε από εχθρικά καταδιωκτικά. Ωστόσο, η ζημιά δεν ήταν ιδιαίτερος

¹ Η συγκεκριμένη ομάδα βομβαρδισμού είχε εγκατασταθεί στη Βόρεια Αφρική (Αλγερία και Τυνησία) στο πλαίσιο του Μεσογειακού Θεάτρου Επιχειρήσεων από τον Απρίλιο του 1943 και μετακινήθηκε σε διάφορα αεροδρόμια της περιοχής. Το B-17 που εξετάζουμε έκανε αποστολές από τα εξής αεροδρόμια: Biskra, Aïn M'lila στην Αλγερία και St. Donat, Oudna στην Τυνησία, καθώς και από το Massicault της Τυνησίας, από όπου απογειώθηκε πριν την αναγκαστική προσεγίωσή του στην Κέρκυρα. (βλ. σχετικά <https://b17flyingfortress.de/en/>, ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 25/02/2026).

σοβαρή, ώστε να προκαλέσει την πτώση του αεροσκάφους, αρκεί οι μηχανές να συνέχιζαν τη λειτουργία τους (Ασπιώτης, 2010: 251).² Στόχος των αεροπόρων ήταν να φτάσουν στο Μπρίντιζι, που ήταν το κοντινότερο φίλιο έδαφος.³ Καθώς όμως αυτό, στην πορεία, φάνηκε αδύνατο, αποφάσισαν να κάνουν αναγκαστική προσγείωση στην κοντινότερη στεριά, κρίνοντάς το ασφαλέστερο από το να προσθαλασσωθούν.

Έτσι λοιπόν, στις 18 Νοεμβρίου 1943, το B-17 προσγειώθηκε αναγκαστικά στη θέση Μελαχροινού Λευκίμμης, με τοπική ώρα γύρω στη μία το μεσημέρι. Το πλήρωμα του αποτελούταν από 10 άτομα: 1. Richard (Dick) C. Flournoy κυβερνήτης, 2. Joseph (Joe) F. Cotton συγκυβερνήτης, 3. James (Jim) M. Wagner πλοηγός, 4. Ernest (Ernie) C. Skorheim βομβαρδιστής, 5. Robert (Bob) B. Steel πολυβολητής πυργίσκου κοιλίας⁴, 6. Edward (Eddie) E. Novak πλευρικός πολυβολητής, 7. Thomas (Tom) F. Reich πολυβολητής ουράς, 8. Russell (Russ) R. Leonard μηχανικός, 9. Frederick (Fred) R. Glor πλευρικός πολυβολητής, 10. Jack (Jim) Farley ασυρματιστής. Κανείς από το πλήρωμα δεν φαινόταν να είχε τραυματιστεί κατά την αναγκαστική προσγείωση.

Εικόνα 1: Η θέση Μελαχροινού από ψηλά σήμερα. Πηγή: Προσωπικό αρχείο.

Αρχικά οι αεροπόροι προσπάθησαν να βάλουν φωτιά στο αεροπλάνο, χωρίς όμως επιτυχία. Σύντομα άρχισαν να καταφθάνουν στο σημείο οι κάτοικοι της περιοχής. Πρώτα τους προσέγγισαν οι ψαράδες που βρίσκονταν σε κοντινή απόσταση. Ένας από αυτούς, ο Νικόλας Κουλούρης (Λούστρος) μιλούσε αγγλικά, με αποτέλεσμα να είναι σε θέση να συνομιλήσει με τους Αμερικάνους και να τους εξηγήσει ότι προσγειώθηκαν

² Πολλές λεπτομέρειες για το περιστατικό καταγράφηκαν από τον Philip Caine, με βάση μαρτυρίες των αεροπόρων, στο έργο του «Aircraft Down!: Evading capture in WWII Europe» (1997). Το απόσπασμα που αφορά το B-17, παρατίθεται από τον Νίκο Ασπιώτη στο βιβλίο του «Δεν υπάρχει Θεός για μένα, κι αν υπάρχει, είναι τρελός..» (2010), σε μετάφραση της Αλέκας Σουλάνη. Το ίδιο απόσπασμα παρατίθεται και από τον Αλέξανδρο Μοναστηριώτη στο βιβλίο του «Το αεροπλάνο έπεσε ζήτω οι αεροπόροι!» (2021). Στο κείμενο οι παραπομπές γίνονται από το έργο του Ασπιώτη, καθώς αυτή η μετάφραση κρίνεται πιο δόκιμη.

³ Είχε γίνει η απόβαση των Συμμάχων στη Σικελία ήδη από τον Ιούλιο, ως εκ τούτου η Νότια Ιταλία βρισκόταν πλέον υπό συμμαχικό έλεγχο.

στην Κέρκυρα, η οποία βρισκόταν υπό γερμανική κατοχή. Κάποιοι πρότειναν να μεταφερθούν αμέσως με βάρκες στην Ήπειρο, ωστόσο αναγνώρισαν πως κάτι τέτοιο θα ήταν παρακινδυνευμένο, χωρίς να έχει κανονιστεί ποιος θα τους παραλάβει από εκεί. Έτσι, ο Νικόλας Κουλούρης αποφάσισε να τους οδηγήσουν προσωρινά σε κάποιο μακρινό μέρος έξω από τα χωριά της Λευκίμμης, εωσότου καταλήξουν για τις ενέργειες που θα ακολουθήσουν (Δ.Ε.Π.Α.Λ., 1997: 34). Πριν ξεκινήσουν την πορεία προς το σημείο της προσωρινής τους διαμονής, πήραν τα ρούχα τους και τους μεταμφίεσαν σε χωρικούς, απλούς δουλευτές, ώστε να μη γίνονται αντιληπτοί.

Στο μεταξύ ο κόσμος που κατέφθανε στο σημείο της πτώσης άρχισε να πλιατσικολογεί το αεροπλάνο. Πολλά από τα πράγματα που πήραν οι κάτοικοι τα αξιοποίησαν ως πρώτες ύλες. Με τα αλεξίπτωτα έφτιαξαν μεταξωτά πουκάμισα, ενώ από φύλλα αλουμινίου που ξεκόλλησαν από το αεροπλάνο, έφτιαξαν διάφορα μαγειρικά σκεύη, κατσαρόλες επί παραδείγματι. Πολύ γρήγορα είχαν αρπάξει ό,τι πολύτιμο βρήκαν, αφήνοντας το αεροπλάνο ερείπιο (Δ.Ε.Π.Α.Λ., 1997: 35-37). Ας μην ξεχνάμε ότι αυτά συνέβησαν την περίοδο της Κατοχής, περίοδος που χαρακτηρίστηκε από την ανέχεια και την ένδεια.

Εικόνα 2: Μαγειρικά σκεύη φτιαγμένα από αλουμίνιο τμημάτων του B-17.
Πηγή: Μοναστηριώτης, 2021: 293.

Όταν έφτασαν οι Γερμανοί στο σημείο δεν είχε απομείνει κανείς. Έτσι, ξεκίνησαν να διερευνούν την υπόθεση, ρωτώντας τους γηγενείς. Οι ενέργειές τους, όμως, κρίθηκαν άκαρπες, καθώς οι κάτοικοι έδιναν εσκεμμένα ψευδείς και αντιφατικές πληροφορίες. Κάποιοι τους είπαν, ότι οι Αμερικανοί πέρασαν αμέσως στην Ήπειρο με βάρκες. Αυτή η φήμη διαδόθηκε ευρύτερα σκοπίμως, ώστε όσο το δυνατόν λιγότεροι, ακόμη και από τους γηγενείς, να γνωρίζουν τι συνέβαινε πραγματικά. Οι Γερμανοί, φαίνεται, να μην ασχολήθηκαν ιδιαίτερα με την αναζήτηση των Αμερικανών, έβγαλαν απλώς διάταγμα συγκέντρωσης και παράδοσης όσων υλικών και αντικειμένων είχαν πάρει οι κάτοικοι από το αεροπλάνο. Τη συλλογή των υλικών και των αντικειμένων ανέλαβαν οι πρόεδροι της κάθε κοινότητας. Πολλοί από τους κατοίκους επέστρεψαν τα «λάφυρα», αρκετοί όμως κράτησαν ένα μέρος τους, που θεώρησαν περισσότερο χρήσιμο (Δ.Ε.Π.Α.Λ., 1997: 38-43).

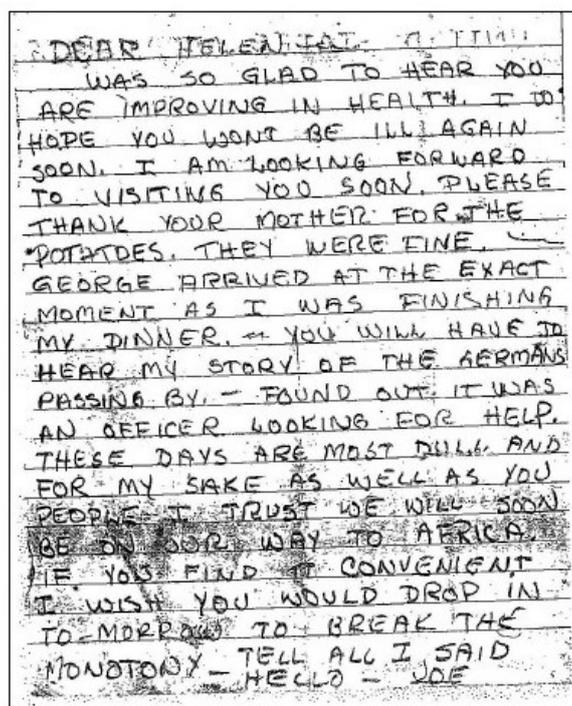
Οι αεροπόροι στο μεταξύ είχαν οδηγηθεί σε ένα απομακρυσμένο μέρος, έξω από τα χωριά της Λευκίμμης, όπου βρίσκεται το εκκλησάκι του Αγίου Δονάτου και το σπίτι του Γεράσιμου Γαστεράτου, ο οποίος τους φιλοξένησε προθύμως. Εκεί έμειναν δύο μέρες, τη νύχτα της 20ης Νοεμβρίου οδηγήθηκαν πάλι μέσα στο χωριό, όπου διασκορπίστηκαν σε δέκα σπίτια, με αναλογία ένας αεροπόρος σε κάθε σπίτι. Όμως, πολλές φορές άλλαζαν κρυψώνα ή έμεναν στο ίδιο σπίτι δύο αεροπόροι μαζί. Γνωρίζουμε ονομαστικά αρκετούς από όσους ανέλαβαν να φιλοξενήσουν τους Αμερικανούς αεροπόρους. Οι περισσότεροι από τους οποίους ήταν μέλη του ΕΔΕΣ. Αυτοί ήταν: ο Παναγιώτης Καλογερόπουλος (Πυρός), οι αδερφοί Μοναστηριώτη (Μπακιούκια), ο Μάστρο-Ιωσήφ Μοντσενίγος, ο Ιωάννης Μοναστηριώτης (Πατρογιάννης), ο Τάκης Βλάσσης (Κατσανής), ο Νικόλαος Παπαβλασόπουλος (Λολίνος), ο Γιώργος Βλάσσης (Πλάτος), η Θεόδωρα, χήρα Αθανασίου Κουλούρη (Σπάου), ο Ιωάννης Καλογερόπουλος (Ρίγανης) και ο Αριστοτέλης Παπαβλασόπουλος (Βαλιάνος) (Δ.Ε.Π.Α.Λ., 1997: 79).

Εικόνα 3: Το εκκλησάκι του Αγίου Δονάτου, όπου έμειναν οι αεροπόροι. Πηγή: Προσωπικό αρχείο.

Η διάσωση δέκα Αμερικανών αεροπόρων στην Κέρκυρα κατά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο:
Μνήμες, Προσεγγίσεις, Περιστατικά

Για ένα διάστημα, λοιπόν, οι αεροπόροι ζούσαν κρυμμένοι και σε απομόνωση. Ελάχιστες φορές και βραδινές ώρες συγκεντρώνονταν σε κάποιο σπίτι. Ο γενικότερος στόχος, όπως σημειώθηκε παραπάνω, ήταν ακόμη και οι Λευκιμμιώτες να μη γνωρίζουν ότι οι αεροπόροι κρύβονταν στο χωριό. Πράγματι σε γενικές γραμμές, όπως αναφέρθηκε, το μυστικό κρατήθηκε. Φυσικά, κατά τη διάρκεια της απόκρυψης τους κάτοικοι της Λευκίμμης, κυρίως γυναίκες, αποτέλεσαν συνδέσμους για να τους μεταφέρουν μηνύματα και τρόφιμα, γεγονός που αποδεικνύει ότι στο όλο εγχείρημα συμμετείχε, εν τέλει, αρκετός κόσμος.

DEAR HELEN I WAS SO GLAD TO HEAR YOU ARE IMPROVING IN HEALTH. I DO HOPE YOU WON'T BE ILL AGAIN SOON. I AM LOOKING FORWARD TO VISITING YOU SOON. PLEASE THANK YOUR MOTHER FOR THE POTATOES. THEY WERE FINE. GEORGE ARRIVED AT THE EXACT MOMENT AS I WAS FINISHING MY DINNER. - YOU WILL HAVE TO HEAR MY STORY OF THE GERMAN PASSING BY. - FOUND OUT IT WAS AN OFFICER LOOKING FOR HELP. THESE DAYS ARE MOST DULL AND FOR MY SAKE AS WELL AS YOU PEOPLE I TRUST WE WILL SOON BE ON OUR WAY TO AFRICA. IF YOU FIND IT CONVENIENT I WISH YOU WOULD DROP IN TO MORROW TO BREAK THE MONOTONY - HELEN - JOE

Εικόνα 4: Πρόχειρο μήνυμα του Joe Cotton προς την Ελένη Γκούση από το κρησφύγετο στον Άη Δονάτο.
Πηγή: Μοναστηριώτης, 2021: 83.

Μέσα στις επόμενες μέρες οι Αμερικανοί προσβλήθηκαν από ελονοσία. Από τους δέκα μόνο ο ένας δεν εκδήλωσε συμπτώματα. Φαίνεται ότι δέχθηκαν αρκετές επιθέσεις κουνουπιών τις μέρες που κρύβονταν στον Άγιο Δονάτο. Λόγω των συνθηκών, όμως, η εύρεση φαρμάκων ήταν εξαιρετικά δύσκολη. Οι δύο γιατροί του χωριού κατάφεραν να βρουν κινίνο, το οποίο όμως δεν ήταν αρκετό. Γι' αυτό ο Γ. Παπαβλασόπουλος, δικηγόρος στο επάγγελμα, μετέβη στην πόλη προς εύρεση φαρμάκου για την αντιμετώπιση της ελονοσίας. Απευθύνθηκε στον Μητροπολίτη Μεθόδιο και στον διευθυντή του Υγειονομικού κέντρου και πράγματι κατάφερε να βρει ενέσεις και χάπια. Το γεγονός αυτό επιβεβαιώνεται και από τον Μεθόδιο.⁵ Το παραπάνω αποδεικνύει πως ο Μητροπολίτης γνώριζε από νωρίς για το περιστατικό και για την καταφυγή των αεροπόρων. Η υγεία των αεροπόρων κρίθηκε κρίσιμη για τις επόμενες δέκα ημέρες, έως ότου και ανάρρωσαν πλήρως. Σταδιακά, όμως, η ψυχολογική κόπωση και η επιθυμία επιστροφής στο μέτωπο εντεινόταν.

Την υπόθεση της διαφυγής τους ανέλαβε ο Ιωάννης Μοναστηριώτης-Πατρογιάννης, σημαίνουσα προσωπικότητα της Λευκίμμης, δικηγόρος στο επάγγελμα και κτηματίας, ο οποίος είχε διατελέσει βουλευτής του Λαϊκού Κόμματος. Αποσύρθηκε όμως αργότερα, λόγω της αντίθεσής του προς το μεταξικό καθεστώς. Μέσα από διάφορες επαφές που έκανε, βρήκε έναν ψαρά από τους Παξούς, ο οποίος δέχτηκε να μεταφέρει τους Αμερικάνους στη Νότια Ιταλία. Ωστόσο, ενώ αρχικά ο ψαράς δέχτηκε πρόθυμα να μεταφέρει του αεροπόρους και οργανώθηκε ένα σχέδιο διαφυγής, στη συνέχεια άρχισε να υπεκφεύγει, φοβούμενος μάλλον τις δυσκολίες και τους κινδύνους του εγχειρήματος (Δ.Ε.Π.Α.Α., 1997: 51-54). Η παράταση της διαμονής των αεροπόρων στο νησί, είχε ως αποτέλεσμα την αποκάλυψη του μυστικού, στις 16 Δεκεμβρίου.

Εικόνα 5: Η Βουλευτική ταυτότητα του Ιωάννη Μοναστηριώτη – Πατρογιάννη.
Πηγή: Δ.Ε.Π.Α.Α., 1997: 19.

⁵ Ο Μεθόδιος στο έργο του σημειώνει: «Την 8 Δεκεμβρίου εξήτησα εκ του Υγειονομικού Κέντρου, δια του Ιερέως κ. Σεβαστιανού Βασιλάκη, και έλαβα ενέσεις κίνινης δια πέντε (5) άτομα και άλλα τινά φάρμακα. Προωρίζοντο δια τους Αμερικανούς Αεροπόρους, οι οποίοι είχαν πέσει εις την Λευκίμμην και ευρίσκοντο κρυμμένοι. Τα απέστειλα δια του Δικηγόρου κ. Γ. Παπαβλασοπούλου.» (Κοντοστάνας, 1949: 349).

Μετά τη γερμανική κατάκτηση του νησιού πολλοί από τους Ιταλούς στρατιώτες που γλίτωσαν την αιχμαλωσία κρύβονταν, για να μην πέσουν στα χέρια των Γερμανών. Οι Κερκυραίοι αν και είχαν περάσει δύσκολα κατά την ιταλική Κατοχή βοήθησαν και έκρυψαν τους πρώην κατακτητές τους. Ένας από αυτούς ήταν ο Μπριγκαντιέρης της Φινάντσας των Αλυκών Λευκίμμης, ο οποίος διατελούσε σαν αρχηγός της λιμενικής αστυνομίας της περιοχής. Αυτός είχε αναπτύξει πολλές δοσοληψίες και σχέσεις με τους κατοίκους και μετά τη γερμανική κατάκτηση είχε βρει καταφύγιο σε μία οικογένεια για την οποία εργαζόταν, όπως πολλοί άλλοι. Ωστόσο για αδιευκρίνιστους λόγους φαίνεται να ήρθε σε προστριβές μαζί τους. Έτσι λοιπόν, καθώς αναζητούσε άσυλο σε διάφορα σπίτια, μία μέρα κατέφυγε στο σπίτι του Αλέξη Μοναστηριώτη (Μπακιούκια). Εκεί όμως κρυβόταν και ένας από τους Αμερικανούς με αποτέλεσμα ο Ιταλός να αντιληφθεί πως οι αεροπόροι δεν είχαν διαφύγει, όπως είχε διαδοθεί, αλλά κρύβονταν ακόμη στη Λευκίμμη. Αποφάσισε να τιμωρήσει τους Λευκιμμιώτες, αποκαλύπτοντας την παραμονή των αεροπόρων στο νησί. Παρουσιάστηκε, λοιπόν, στον Γερμανό Διοικητή στα Λογγίδια, και του εξέθεσε όσα γνώριζε, θεωρώντας ότι τρόπον τινά θα κέρδιζε την εύνοια των Γερμανών (Δ.Ε.Π.Α.Λ., 1997: 59).

Για καλή τύχη όμως των αεροπόρων και ολόκληρης της Λευκίμμης στο Διοικητήριο βρισκόταν και ένας «καλός» Ιταλός, μάλλον αντιφασίστας, τον οποίο κρατούσαν οι Γερμανοί ως αιχμάλωτο για να κάνει αγγαρείες. Αυτός αποκάλυψε την προδοσία σε ένα ναυτικό, τον Κωστή Γαστεράτο (Γιάνναρο), ο οποίος είχε πάει στο Διοικητήριο για να αιτηθεί άδεια. Ο Κωστής Γαστεράτος, αμέσως, έσπευσε να ενημερώσει τον Πατρογιάννη. Πολύ γρήγορα οι Αμερικανοί συγκεντρώθηκαν στη θέση «Αμπελικού», λίγο έξω από τους Ριγγιάδες, μεταμφιεσμένοι σε ξυλοκόποι. Εκεί παρέμειναν για λίγο σε ένα φιλικό σπίτι με κήπο. Στη συνέχεια οδηγήθηκαν ξανά στο αρχικό τους κρησφύγετο, τον Άγιο Δονάτο.

Εικόνα 6: Δολάριο με τις υπογραφές των αεροπόρων που δόθηκε ως ενθύμιο στην Φιλαρέτη – Πανδώρα Κουλούρη (Άρχοντα). Πηγή: Δ.Ε.Π.Α.Λ., 1997: 94.

Οι Γερμανοί για τις επόμενες δύο ημέρες δεν έκαναν καμία ενέργεια και δε συνέβη τίποτε που μπορούσε να κινήσει υποψίες. Τα ξημερώματα της 18ης Δεκεμβρίου, οι Γερμανοί έστησαν μπλόκο στη Λευκίμμη, περικύκλωσαν το χωριό και απέκλεισαν όλες τις πιθανές εισόδους και εξόδους. Στη συνέχεια κατέλαβαν το κτίριο της Ελληνικής Χωροφυλακής και απαίτησαν να τεθεί υπό τις διαταγές τους, χωρίς αντιλογία, ζητώντας από έναν χωροφύλακα να τους οδηγήσει στο σπίτι του Μπακιούκια. Την ώρα που έφτασαν στο σπίτι ο Μπακιούκια βρισκόταν εκεί μαζί με τα αδέρφια του. Οι Γερμανοί ξεκίνησαν γενική έρευνα στο σπίτι, απειλώντας ακόμη και για το κάψιμο του χωριού. Έψαξαν παντού, αλλά φυσικά δεν εντόπισαν τους Αμερικανούς, οι οποίοι είχαν προλάβει να

διαφύγουν. Κάποιος πήγε στο σπίτι του Πατρογιάννη, ο οποίος γνώριζε γερμανικά, και τον ενημέρωσε για ό,τι συνέβαινε. Αμέσως, ο Πατρογιάννης κατευθύνθηκε μαζί με τη γυναίκα και το παιδί του στο σπίτι του Μπακιούκα. Σύντομα έπεισαν τους Γερμανούς ότι η καταγγελία του Ιταλού ήταν φιάσκο και ότι τους μετέφερε σκόπιμα ψευδείς πληροφορίες, για να εκδικηθεί τους κατοίκους της Λευκίμμης (Δ.Ε.Π.Α.Λ., 1997: 67-70). Αποτέλεσμα των παραπάνω ήταν η σύλληψη του Ιταλού και η εκτέλεσή του. (Δ.Ε.Π.Α.Λ., 1997: 61).

Εικόνα 7: Το καλύβι του Γεράσιμου Κουλούρη (Τσιακάλα) στον «Ρεμόντου», όπου παρέμειναν κάποιοι αεροπόροι κατά τη διάρκεια του γερμανικού μπλόκου. Πηγή: Δ.Ε.Π.Α.Λ., 1997: 95.

Έτσι, με την έγκαιρη παρέμβαση του Ιωάννη Μοναστηριώτη-Πατρογιάννη και της οικογένειάς του η Λευκίμμη σώθηκε. Ωστόσο, οι Γερμανοί, εφόσον δε βρήκαν τους Αμερικανούς συνέλαβαν αυθαίρετα ως ομήρους δέκα – αριθμός ατόμων ίσος με τον αριθμό των αεροπόρων - κατοίκους της Λευκίμμης. Από τη μαρτυρία του Ανδρέα Γκούση γνωρίζουμε ότι τους μετέφεραν στις φυλακές των Ιωαννίνων και αφέθηκαν ελεύθεροι μετά από δύο μήνες. Παρά τις κακουχίες που υπέστησαν, κανένας δεν μίλησε για το διάστημα παραμονής τους εκεί (Δ.Ε.Π.Α.Λ., 1997: 82-83).

Με αυτόν τον τρόπο η Λευκίμμη σώθηκε, όμως οι κάτοικοι ήταν τρομοκρατημένοι και πολλοί άρχισαν να απειλούν ότι θα παραδώσουν τους αεροπόρους, σκεπτόμενοι πως έτσι θα αποτραπεί η καταστροφή του χωριού. Παράλληλα, η ψυχολογική κατάσταση των Αμερικανών δεν ήταν καλή και έδειχναν πρόθυμοι να παραδοθούν. Συναισθανόμενος τον κίνδυνο, ο Ιωάννης Μοναστηριώτης-Πατρογιάννης αποφάσισε να απευθυνθεί στο ΕΑΜ, ως μεγαλύτερη οργάνωση, για τη φυγάδευσή τους.

Λίγο πριν τα Χριστούγεννα μίλησε με τον Ερωτόκριτο Μωραΐτη, που ήταν μέλος της Κεντρικής Επιτροπής του ΕΑΜ Κέρκυρας και του εξέθεσε την κατάσταση. Την επόμενη ημέρα, ο Μωραΐτης τον έφερε σε επαφή με τον Βασίλη Άνθη και τον Αποστόλη Γκρόζο. Μετά από τη συνάντηση αυτή, ο Πατρογιάννης γύρισε στη Λευκίμμη με ένα σημείωμα προς τον Θανάση Βλάση, το οποίο ήταν αίτημα συνεργασίας για τη φυγάδευση των αεροπόρων (Άνθης, 1997: 16-17). Πράγματι, το ΕΑΜ Λευκίμμης αποφάσισε να αναλάβει το εγχείρημα και σε δύο-τρεις μέρες είχε έτοιμο ένα σχέδιο διαφυγής.

Για την επίτευξη αυτού, θα έπρεπε αρχικά ο Πατρογιάννης να συγκεντρώσει τους αεροπόρους, οι οποίοι κρυβόταν από Εδεσίτες. Σύμφωνα με μία επιστολή που έστειλαν αργότερα μέλη του ΕΔΕΣ στον Μεθόδιο, ο Πατρογιάννης προέβη σε ένα τέχνασμα. Στις 30 Δεκεμβρίου, ο Πατρογιάννης έδειξε στα μέλη του ΕΔΕΣ μία πλαστή επιστολή υπογεγραμμένη από τον Μητροπολίτη Μεθόδιο, τον Νομάρχη Κομιανό, τον Δήμαρχο Κόλλα, τον Πρόεδρο των Εφετών, τον Διοικητή της Χωροφυλακής και άλλους ευυπόληπτους Κερκυραίους, συμφωνά με την οποία είχε εντολή να παραλάβει τους Αμερικανούς, για να τους μεταφέρει στην πόλη της Κέρκυρας· η επιστολή αυτή παρατίθεται από τον Μεθόδιο (1949: 365-366).

Ο Πρόεδρος ΕΔΕΣ Ριγγιάδων, Κωνσταντίνος Βλάσσης (Κατσανής), σε αναφορά του υποστηρίζει ότι είχε προηγηθεί μία ακόμη προσπάθεια από τον Πατρογιάννη, να παραλάβει τους Αμερικανούς. Ενημέρωσε όσους έκρυβαν στα σπίτια τους τους αεροπόρους ότι τα μεσάνυχτα της 26ης Δεκεμβρίου θα προσθαλασσωνόταν συμμαχικό υδροπλάνο στις Αλυκές, Λευκίμμης για να τους παραλάβει. Πράγματι, μετέβησαν ως εκεί τα μεσάνυχτα, όμως ματαιώς περίμεναν την έλευση του υδροπλάνου. Κατά τον Βλάσση, τη μετακίνηση των αεροπόρων κατασκόπευαν μέλη του ΕΑΜ με σκοπό να τους πάρουν από τους Εδεσίτες, αλλά δεν το τόλμησαν, επειδή τα μέλη του ΕΔΕΣ ήταν καλά οπλισμένα.⁶ Δεν αποκλείεται η αναφορά αυτή να ευσταθεί, καθώς για σχέδιο περί αφίξεως αεροπλάνου που θα παραλάμβανε τους Αμερικανούς, το οποίο απέτυχε, κάνει λόγο και ο Philip Caine στο βιβλίο του (Ασπιώτης, 2010: 260).

Σε κάθε περίπτωση με την πλαστή επιστολή, ο Πατρογιάννης κατάφερε να παραλάβει τους αεροπόρους και να τους παραδώσει στα μέλη του ΕΑΜ, στις 31 Δεκεμβρίου. Σύμφωνα με το σχέδιο οι Αμερικανοί, μεταμφιεσμένοι ως χωρικοί, θα φυγαδεύονταν με πέντε κάρα· σε κάθε κάρο θα βρισκόταν από ένας Εαμίτης και δύο Αμερικανοί. Ανάμεσα από τα κάρα υπήρχαν και σύνδεσμοι του ΕΑΜ. Ο Άνθης με τον Γκρόζο είχαν κανονίσει οι αεροπόροι να μοιραστούν σε σπίτια στο Μαντούκι και από εκεί να περάσουν απέναντι στην Ήπειρο με βάρκες, για τις οποίες είχε φροντίσει ο ναυτικός Αριστοτέλης Τεμπονέρας (Μανάρης) (Άνθης, 1997: 17).

Η επιχείρηση της φυγάδευσης των αεροπόρων με κάρα δεν ήταν καθόλου εύκολη υπόθεση, καθώς σε όλη τη διαδρομή υπήρχαν γερμανικά μπλόκα, τα οποία θα έπρεπε να προσπεράσουν, χωρίς να κινήσουν υποψίες. Ο Philip Caine (1997) μας αναφέρει αρκετές λεπτομέρειες αυτής της πορείας, την οποία του διηγήθηκαν αργότερα οι αεροπόροι. Οι Αμερικανοί τελικά και με τη βοήθεια της τύχης πέρασαν από τα μπλόκα, χωρίς οι Γερμανοί να υποψιαστούν το παραμικρό.

Ενώ όμως τα κάρα κατάφεραν να περάσουν από τα γερμανικά μπλόκα, το σχέδιο δεν πήγε ακριβώς όπως το είχαν οργανώσει οι Άνθης και Γκρόζος, διότι μέλη του ΕΔΕΣ, όταν έμαθαν τι είχε συμβεί, έστησαν μπλόκα στην πόλη, στο ψυχιατρείο και στην πλατεία Σαρόκο, με σκοπό να πάρουν πίσω τους αεροπόρους. Ο Άνθης και ο Γκρόζος ενημερώθηκαν επ' αυτού από έναν σύνδεσμο, τον Μενέλαο Χατζηνικολάου. Έτσι, έδωσαν αμέσως οδηγία οι Αμερικανοί να ξεπεζέψουν στην περιοχή του Βρυώνη και από εκεί να τους οδηγήσουν οι σύνδεσμοι στο σπίτι και το μαγαζί της οικογένειας του Άνθης, που βρίσκονταν στο Κοντόκαλι. Το εναλλακτικό αυτό σχέδιο είχε αίσια έκβαση· το βράδυ της παραμονής της Πρωτοχρονιάς οι Αμερικανοί διανυκτέρευσαν στο σπίτι και το

⁶ Βλ. Αναφορά Κωνσταντίνου Βλάσση. Πηγή: Γ.Α.Κ - Αρχεία Ν. Κέρκυρας, Αρχείο Κώστα Δαφνή.

μαγαζί της οικογένειας του Άνθη, χωρίς να γνωρίζουν ότι αυτό δεν ήταν στο αρχικό «πρόγραμμα» (Άνθης, 1997: 20).

Την επόμενη μέρα ο Άνθης και ο Γκρόζος αποφάσισαν να τους μεταφέρουν σε μία κοντινή ακτή (Νησί Γκερέκου) από όπου θα μπορούσαν να μπαρκάρουν. Για κακή τους τύχη όμως, ο καιρός δεν ήταν ευνοϊκός και η προσέγγιση της ακτής από βαρκάρηδες ήταν αδύνατη. Έτσι, οι αεροπόροι έμειναν κρυμμένοι σε έναν αχυρώνα για τρεις μέρες μέχρι να βελτιωθεί ο καιρός. Τελικά οδηγήθηκαν με βάρκες στις αλβανικές ακτές, από όπου με οδηγό τον Αλέκο Πρίφτη, οι Αμερικανοί έφτασαν σώοι στον Άγγλο σύνδεσμο στο 15ο Σύνταγμα του ΕΛΑΣ, Ήεν (Άνθης, 1997: 21-24).

Τα μέλη του ΕΑΜ που πήραν μέρος στη μεταφορά των αεροπόρων από τη Λευκίμμη ήταν οι εξής: Γιάννης Κουλούρης-Κάμπουλας, Γιώργης Κουλούρης Κάμπουλας, Γαβρίλης Βλάσης – Τζελεμάνης, Κώστας Βλάσης Τζελεμάνης, Δημήτρης Βλάσης Τζελεμάνης, Λευτέρης Πανδής Καζαμίας, Γιώργης Βλάσης Πλάτος, Κώστας Σαμοΐλης Ντης, Στέλιος Βλάχος Κολομπόνης, Αλέξανδρος Γαστεράτος Μουτσάτσος. Αυτοί που πέρασαν τους Αμερικανούς στην απέναντι ακτή με βάρκες ήταν οι: Αλκιβιάδης Τεμπονέρας (Μανάρης), Κώστας Βαγγαλάτης, Γιώργης Δούσης, Φίλιππος Τεμπονέρας.

Η περιπέτεια των αεροπόρων συνεχίστηκε και έπειτα από τη φυγάδευσή τους στην Ήπειρο. Πέρασαν πάνω από δύο μήνες περιπλανώμενοι σε διάφορα στρατόπεδα του ΕΛΑΣ και μετά από πολλούς κινδύνους, κατόρθωσαν να εγκαταλείψουν τη χώρα μας. Το κομμάτι αυτό της ιστορίας έχει καταγραφεί από τον Philip Caine (1997), μέσα από τις αφηγήσεις των ίδιων των Αμερικανών.

*Εικόνα 8: Οι Αμερικανοί μαζί με Βρετανούς και αντάρτες στο Λειά Θεσπρωτίας.
Πηγή: Δ.Ε.Π.Α.Α., 1997: 40-41.*

Επίσημα, το πλήρωμα του B-17 καταχωρήθηκε ότι επέστρεψε στις 18 Μαρτίου 1944, ακριβώς τέσσερις μήνες μετά την αναγκαστική προσγείωση του στην Κέρκυρα. Όλοι επέστρεψαν στις ΗΠΑ μέσα σε δύο μήνες, έπειτα από την άφιξή τους στην Ιταλία. Μετά την αναρρωτική τους άδεια, πήγαν σε διαφορετικές θέσεις και αποστολές και έκτοτε δεν υπηρέτησαν ποτέ ξανά μαζί (Ασπιώτης, 2010: 265-286).

Εικόνα 9: Το πλήρωμα του B-17. Πηγή: Δ.Ε.Π.Α.Α., 1997: 32.

Οι αιτίες της λήθης του γεγονότος

Η όλη επιχείρηση ήταν μία εξαιρετικά απαιτητική διάσωση, η οποία είχε αίσιο τέλος. Οι δέκα Αμερικανοί αεροπόροι παρέμειναν στην Κέρκυρα για 40 μέρες την περίοδο της γερμανικής Κατοχής σε ένα από τα μεγαλύτερα χωριά του νησιού, το οποίο λίγο έλειπε να καταστραφεί, ως αντίποινα. Τελικά η επιχείρηση στέφθηκε με απόλυτη επιτυχία, δίχως οι κατακτητές να αντιληφθούν το παραμικρό. Αυτή η αντιστασιακή ενέργεια σίγουρα τιμά την κερκυραϊκή Αντίσταση και θα μπορούσε να καταγραφεί με διθυραμβικό τρόπο από όσους αναφέρονται στη συγκεκριμένη περίοδο. Ακόμη, θα μπορούσαν να υπάρχουν γι' αυτήν εκτενή αφιερώματα στις εφημερίδες της εποχής με πηχυαίους τίτλους. Τίποτε όμως από τα δύο δε συνέβη. Αντιθέτως, ουσιαστικά το περιστατικό αποσιωπήθηκε από τις κύριες βιβλιογραφικές πηγές που αναφέρονται στην περίοδο της Κατοχής στην Κέρκυρα, δηλαδή το έργο του Κώστα Δάφνη «Χρόνια Πολέμου και Κατοχής: Κέρκυρα 1940 -1944» και το «Αρχείον και καθημερινά περιστατικά Γεγονότα επί Ιταλικής και Γερμανικής Κατοχής» του Μητροπολίτη Μεθοδίου.

Ο Κώστας Δαφνής κάνει μία πολύ συνοπτική αναφορά στο έργο του και μάλιστα σε υποσημείωση, που λέει τα εξής:

Το μένος των Γερμανών εναντίον των κατοίκων της περιοχής Λευκίμμης είχε και έναν άλλο λόγο. Αμερικανικό βομβαρδιστικό αεροπλάνο είχε υποχρεωθεί σε αναγκαστική προσγείωση στις Αλυκές Λευκίμμης. Το πλήρωμά του – δέκα εν συνόλω άνδρες- είχε βρει φιλοξενία και καταφύγιο στους Αγίους Θεοδώρους και σ' άλλα χωριά της περιφέρειας. Δεν μπορούσε όμως να παραμείνει επ' άπειρον εκεί, χωρίς να ανακαλυφθεί. Γι' αυτό απεφασίσθη να οργανωθεί επιχείρησης φυγαδέυσεως των Αμερικανών στην ηπειρωτική ακτή. Αρχικά την επιχείρηση αυτή είχε αναλάβει ο ΕΔΕΣ. Για διάφορους όμως λόγους εβράδυνε στην προώθησή της. Κατόπιν τούτου ανεμίχθη το ΕΑΜ, το οποίον μετέφερε τους Αμερικανούς αεροπόρους πρώτα στην πόλι κι έπειτα στο βόρειο τμήμα της νήσου απ' όπου τους φυγάδευσε στην αλβανική ακτή. Αυτή η «επιχείρησης» είχε ως συνέπεια την όξυνση των σχέσεων ΕΔΕΣ και ΕΑΜ και την αποχώρηση του πρώην βουλευτού και πολιτευτού Ι. Μοναστηριώτη από τον πρώτο και την ένταξή του στο δεύτερο. (Δαφνής, 1966: 296).

Παρόλο που ο Δαφνής δείχνει να γνωρίζει το γεγονός και οι συνοπτικές πληροφορίες που παρέχει είναι σχετικά σωστές, μάλλον δεν εκτιμά ότι είναι αρκετά σημαντικό, ώστε να το παρουσιάσει εκτενέστερα και να αφιερώσει περισσότερο χώρο σε αυτό, στο κατά τα άλλα εκτενές έργο του.

Ο Μεθόδιος, όπως αναφέρθηκε, γνώριζε σίγουρα το γεγονός, ωστόσο ούτε αυτός στέκεται ιδιαίτερα σε αυτό. Το μόνο που περιλαμβάνει στο Αρχείο του είναι μία επιστολή σταλμένη στις 5/2/1944 από την «Επιτροπή Διαφυλάξεως των Αμερικανών Πιλότων». Πρόκειται για επιτροπή από τα μέλη του ΕΔΕΣ που αρχικά έκρυβαν τους αεροπόρους.

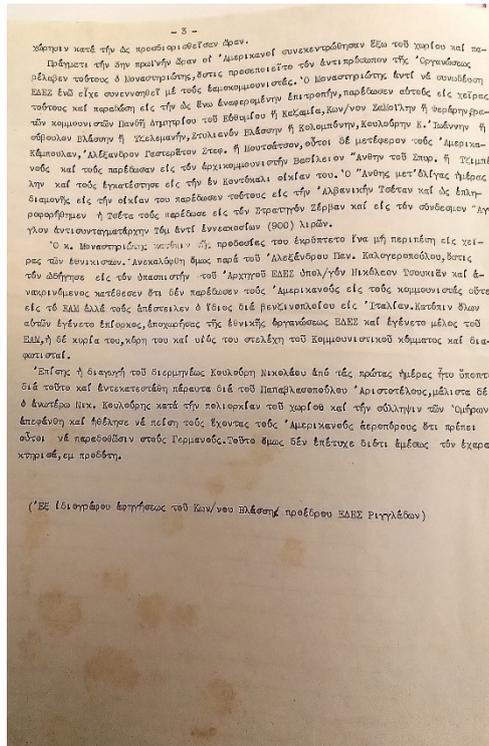
Στην επιστολή αυτή ψέγουν τον Πατρογιάννη, διότι τους εξαπάτησε και πήρε τους αεροπόρους, ζητώντας από τον Μητροπολίτη να ενεργήσει «κατά τα δέοντα». Πρόκειται για την επιστολή στην οποία έγινε λόγος καινωρίτερα (Κοντοστάνας, 1949: 365-366). Στην πραγματικότητα όμως, εκείνη τη χρονική στιγμή, ο Μεθόδιος δεν θα μπορούσε να κάνει και πολλά, διότι οι αεροπόροι είχαν ήδη φυγαδευτεί, το λιγότερο ένα μήνα νωρίτερα, στις αλβανικές ακτές.

Η απόκρυψη της ενέργειας αυτής από την ιστοριογραφία της περιόδου δεν είναι τυχαία. Και οι δύο γράφοντες διέκειτο ευνοϊκά προς τη δεξιά, εθνικόφρονη παράταξη με αποτέλεσμα σκόπιμα να θέλουν να αποσιωπήσουν μία αντιστασιακή επιτυχία του ΕΑΜ. Ένας άλλος βασικός λόγος είναι πως από το τέλος του Εμφυλίου μέχρι και τη Χούντα κυριάρχησε το αφήγημα της νικήτριας δεξιάς παράταξης και η παρουσίαση των γεγονότων από την οπτική του ΕΑΜ πολύ πιθανόν να στιγματίζε τον εκάστοτε γράφοντα ως (φιλο)κομμουνιστή, με αρνητικές συνέπειες για τον ίδιο. Έτσι, δεν είναι ιδιαίτερα αξιοπερίεργο το ότι η ιστοριογραφική παραγωγή της περιόδου απέκρυψε το γεγονός. Αναμφίβολα όμως η βιβλιογραφική «απίσχυανση» του γεγονότος συνέβαλε στη λήθη του.

Πέρασαν πάρα πολλά χρόνια, ώστε η επιχείρηση αυτή να αναλυθεί εκτενέστερα σε δημοσιευμένο κείμενο. Αυτό συνέβη από τον Βασίλη Άνθη, πρόσωπο με πρωταγωνιστικό ρόλο στα γεγονότα, στο έργο του «Ένα ταξίδι μια ζωή», του 1993. Και η αναφορά του Άνθη όμως δεν είναι πλήρης, καθώς γνώριζε όσα είχαν γίνει από τη στιγμή που ο Πατρογιάννης ήρθε σε επαφή με το ΕΑΜ έως και τη φυγάδευση των αεροπόρων, επομένως καταγράφει το τέλος της πορείας των γεγονότων.

Ο Άνθης, ως μέλος του ΕΑΜ, ψέγει τον ρόλο του ΕΔΕΣ στην όλη υπόθεση. Σύμφωνα με την οπτική του οι Εδεσίτες αποσκοπούσαν μόνο στο να αποκομίσουν οικονομικά οφέλη από τη φύλαξη των αεροπόρων. Αναφέρει πως γνώριζαν ότι ο ΕΔΕΣ χρηματοδοτείται με αγγλικές λίρες και ήθελαν να πάρουν το μερίδιό τους (Άνθης, 1997: 26). Θεωρεί λοιπόν ότι επιδίωκαν να πάρουν πίσω τους αεροπόρους και ότι έστησαν μπλόκα στην πόλη, ρισκάροντας να αποτύχει η επιχείρηση διάσωσης, διότι ήθελαν να τους κρατήσουν κρυμμένους μέχρι την απελευθέρωση και να τους ανταλλάξουν με χρήματα.

Το γεγονός ότι κάποιοι Εδεσίτες προσπάθησαν να επωφεληθούν οικονομικά από την εμπλοκή τους αποκαλύπτεται, ενδεχομένως, και από κάποια αρχεία. Σε τέσσερα έγγραφα που περιλαμβάνονται στο αρχείο του Άνθη με τίτλο: «Βοήθεια παραχωρηθείσα εις διαφυγόντας συμμάχους» (ΓΑΚ/ΑΝΚ/Αρχείο Β. Άνθη, φ. 3.3.1. υποφ. 2) καταγράφεται ακριβώς τι είδους βοήθεια προσέφερε ο οικοδεσπότης στον κρυμμένο ή κρυμμένους σε αυτόν Αμερικανούς (ρούχα, χρήματα κ.λπ.). Η αίτηση αναφέρει «δι' επίσημον μόνον χρήσιν», χωρίς να διευκρινίζεται ακριβώς η χρήση. Μπορούμε όμως εύκολα να συμπεράνουμε ότι θα ήταν κάποια οικονομική αποζημίωση για τη βοήθεια προς τους Αμερικανούς.

Εικόνα 11: Η τελευταία σελίδα από την τρισελίδη σχετική αναφορά του Κ. Βλάση.
Πηγή: Αρχείο Κώστα Δαφνή.

Η διάχυση ψευδών φημών για τον ρόλο του ΕΑΜ φαίνεται ότι πήγε ακόμα παραπέρα. Σύμφωνα με μαρτυρία του επίσης μέλους της Κεντρικής Επιτροπής του ΕΑΜ, Ανδρέα Γκούση, ο Ιωάννης Μοναστηριώτης-Πατρογιάννης μετά την απελευθέρωση πιάστηκε αιχμάλωτος από εθνικόφρονες με την κατηγορία ότι παρέδωσε τους αεροπόρους σε αλβανική τσέτα κι αυτοί τους κατακρεούργησαν. Για καλή τύχη του Πατρογιάννη, ο Άγγλος Στρατιωτικός Διοικητής στον οποίο τον παρέδωσαν όχι μόνο δεν τον τιμώρησε, αλλά τον ευχαρίστησε θερμά, γιατί ήταν εκείνος που είχε παραλάβει σώους τους αεροπόρους στην Ιταλία (Δ.Ε.Π..Α.Λ., 1997: 87).

Τα μέλη του ΕΔΕΣ με αυτή την ψεύδη κατηγορία φαίνεται ότι θέλησαν να εκδικηθούν τον Πατρογιάννη, καθώς θεωρούσαν ότι πρόδωσε τον ΕΔΕΣ. Ωστόσο φαίνεται ότι οι διαδόσεις αυτές επικράτησαν μεταξύ των υποστηρικτών της εθνικόφρονας παράταξης και επηρέασαν τη δημόσια μνήμη του γεγονότος. Ο παπα-Σπύρος Μοναστηριώτης (που έχει ασχοληθεί ιδιαίτερα με την υπόθεση) μου αφηγήθηκε ότι είχε ακούσει πολλές φορές τη χονδροειδή φήμη περί εξόντωσης των Αμερικανών από αλβανική τσέτα⁷. Ο Αχιλλέας Βλάχος ανέφερε σε εμένα ότι στο χωριό οι μεν αριστεροί κατηγορούσαν τους δεξιούς ότι ήθελαν τους αεροπόρους, ως ομήρους, για να βγάλουν λεφτά, οι δε δεξιόι ότι οι Εαμίτες τους παρέδωσαν στον χότζα.⁸ Καθεμία από τις δύο πλευρές φαίνεται πως προσπαθούσε να υπονομεύσει τον ρόλο της άλλης στο όλο εγχείρημα στο πλαίσιο της αντιπαλότητας και του εμφυλιοπολεμικού κλίματος της εποχής, με αποτέλεσμα η μνήμη του γεγονότος να διαστρεβλωθεί και να υπονομευτεί. Διαφαίνεται πως δημιουργήθηκαν δύο διαφορετικές κοινότητες μνήμης, από τις οποίες η καθεμία υιοθέτησε τη δική της αλήθεια και κατηγορούσε την άλλη. Μία μικρογραφία αυτού

⁷ Συνέντευξη με παπα-Σπύρο Μοναστηριώτη, 18/4/2023.

⁸ Συνέντευξη με Αχιλλέα Βλάχο, 26/5/2025.

που συνέβη στην Ελλάδα με το παιδομάζωμα κατά τον Εμφύλιο (Βαν Μπούσχοτεν Ρ. (2008: 131-147).

Η μνήμη, λοιπόν, αντί να ενώσει όσους συμμετείχαν στην επιχείρηση διάσωσης των Αμερικανών, εν τέλει τους δίχασε. Η διαστρεβλωμένη αντίληψη για τη σπουδαιότητα του γεγονότος μέσα από τη διαγενεακή μετάδοση μνήμης πέρασε στις επόμενες γενιές και η σημαντική αυτή αντιστασιακή δράση απώλεσε τη σημασία της στη συνείδηση της ίδιας της τοπικής κοινωνίας που τη διεξήγαγε. Τα παραπάνω συνέβαλαν στο να μην υπάρχουν πρωτοβουλίες από όσους συμμετείχαν για την ανάδειξη του γεγονότος και να επέλθει η άρνηση της μνήμης του, δηλαδή η λήθη.

Η ανάδυση του γεγονότος στη Δημόσια σφαίρα

Για πολλά χρόνια, λοιπόν, το γεγονός ήταν «θαμμένο»⁹ πλην ελαχίστων εξαιρέσεων και μικρών αναλαμπών. Ένας από τους παράγοντες που έπαιξαν ρόλο στο να μην ξεχαστούν πλήρως τα γεγονότα ήταν ότι οι Αμερικανοί αεροπόροι δεν ξέχασαν τους Λευκιμμιώτες σωτήρες τους. Πολλοί από αυτούς αλληλογραφούσαν τακτικά με Λευκιμμιώτες,¹⁰ μερικοί μάλιστα επισκέφθηκαν την Κέρκυρα και συνάντησαν ξανά τα πρόσωπα που είχαν ρισκάρει τις ζωές τους για τη διάσωσή τους.

Επίσης κάτοικοι της περιοχής εκκινώντας από την αγάπη τους για τα αεροπλάνα και τον μοντελισμό ασχολήθηκαν με την περίπτωση του B-17 και διετέλεσαν σημαντικό ρόλο στην ανάδειξη του συγκεκριμένου περιστατικού. Πρόκειται για τον ιερέα παπα-Σπύρο Μοναστηριώτη και τον Κώστα Καββαδία. Ο παπα-Σπύρος κατάφερε να συγκεντρώσει πολλά από τα εναπομείναντα διασκορπισμένα κομμάτια του B-17 (όπως και άλλων πολεμικών αεροπλάνων που έπεσαν στην περιοχή) και να φτιάξει μία συλλογή την οποία ο καθένας μπορεί να την επισκεφθεί και να πληροφορηθεί για την ιστορία τους (Μανώλα, 2023: 43). Ο Κώστας Καββαδίας έφτιαξε πίνακες και μινιατούρες που απεικονίζουν το B-17. Οι δύο τους ανέπτυξαν τακτική επιστολογραφία με κάποιους από τους αεροπόρους. Μάλιστα ο Καββαδίας έστειλε έναν πίνακα του B-17 στην Αμερική τον οποίο υπέγραψαν τρεις από τους αεροπόρους.

Εικόνα 12: Ο υπογεγραμμένος πίνακας του Κώστα Καββαδία. Πηγή: Προσωπικό αρχείο.

⁹ Ακριβώς έτσι το χαρακτήρισε ο Αχιλλέας Βλάχος στη συνέντευξη μας.

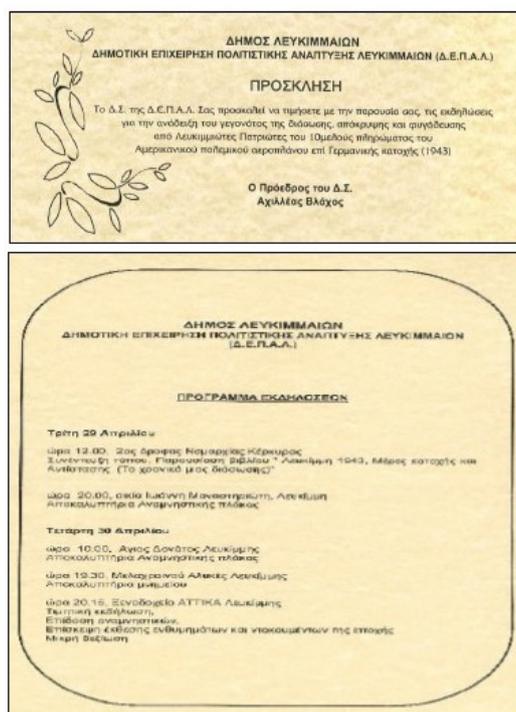
¹⁰ Ο Αλέξανδρος Μοναστηριώτης (2021: 257-271) παραθέτει αρκετές από τις επιστολές που έστειλαν οι Αμερικανοί σε Λευκιμμιώτες, μεταφρασμένες στα ελληνικά.

Οι προσπάθειες αυτές δεν ήταν ευρέως γνωστές. Αντιθέτως, έμεναν ανάμεσα σε ένα μικρό κύκλο ανθρώπων που ενδιαφέρονταν για την ιστορία της περιόδου ή την αεροπορική ιστορία, κυρίως διότι κανένας από τους επίσημους τοπικούς φορείς δεν είχε επιδείξει ενδιαφέρον. Η κατάσταση άλλαξε όταν ο Πρόεδρος της Δημοτικής Επιχείρησης Πολιτιστικής Ανάπτυξης Λευκιμμάων (Δ.Ε.Π.Α.Λ.), Αχιλλέας Βλάχος, έμαθε για ένα ξεχασμένο χειρόγραφο του Ιωάννη Μοναστηριώτη-Πατρογιάννη, που αναφερόταν στο γεγονός. Εκείνος ήρθε σε επαφή με τον γιο του, Γιώργο Μοναστηριώτη, για τη μεταγραφή και επιμέλεια του κειμένου. Η σημασία του χειρογράφου κρίνεται ζωτική, καθώς απαντά στην περιγραφή της αρχής της ιστορίας, από έναν από τους κύριους πρωταγωνιστές της. Η αφήγηση του Πατρογιάννη είναι συμπληρωματική προς εκείνη του Άνθη, ο ένας αναφέρει την αρχή της όλης περιπέτειας και ο άλλος το τέλος. Με αυτόν τον τρόπο κατέστη δυνατό να διαμορφωθεί η πλήρης εικόνα για τα γεγονότα της Κέρκυρας, από ελληνικές πηγές και μάλιστα από τους πρωταγωνιστές τους. Η ΔΕΠΑΛ εξέδωσε το χειρόγραφο αυτό μαζί με κάποια ακόμη συναφή κείμενα (ένα κείμενο του Άνθη, δύο του Ανδρέα Γκούση, ένα δημοσίευμα του Γερ. Χυτήρη και ένα αφιέρωμα του αγγλικού περιοδικού *Memories*) σε βιβλίο το 1997.

Η έκδοση αυτή δεν υπήρξε όμως το βασικότερο μέσο ανάδειξης των γεγονότων. Η ΔΕΠΑΛ σε συνεργασία με τον Δήμο αποφάσισε τη διοργάνωση μίας μεγάλης εκδήλωσης, προς ένδειξη τιμής και ανάδειξης του γεγονότος. Επιδίωξαν μάλιστα να αναζητήσουν επιζήσαντες αεροπόρους, ώστε να παρευρεθούν στην εκδήλωση. Για το όλο εγχείρημα σημαντική ήταν η συμβολή του παπα-Σπύρου και του Καββαδία που είχαν επαφές μαζί τους, καθώς και Κερκυραίων που ζούσαν στην Αμερική.

Τελικά, οι προσπάθειες απέφεραν καρπούς και πραγματοποιήθηκε διήμερη εκδήλωση στη Λευκίμμη στις 29-30 Απριλίου 1997 στο ξενοδοχείο ΑΤΤΙΚΑ. Σε αυτήν παρευρέθηκαν δύο από τους ζώντες αεροπόρους, ο Joe Cotton και ο Ernest Skorheim, καθώς και η χήρα του κυβερνήτη Richard Flournoy με δύο από τις πέντε κόρες τους. Το παρόν έδωσαν και πολλοί από τους ντόπιους επιζώντες που είχαν ενεργό δράση στα γεγονότα. Παρευρέθηκαν επίσης εκπρόσωποι της πολιτικής ζωής του τόπου και πλήθος κόσμου. Τέλος, το παρόν έδωσε και ο πρέσβης των ΗΠΑ, Thomas Nailes, τον οποίο κάλεσαν οι αεροπόροι για να ευχαριστήσει τον λαό της Λευκίμμης. Ο Αχιλλέας Βλάχος δήλωσε σε συνέντευξη ότι η εκδήλωση είχε μεγάλη επιτυχία και η συγκέντρωση του κόσμου ήταν πολύ μεγάλη, παρόλο που ο καιρός ήταν βροχερός¹¹. Η πολύ μεγάλη συμμετοχή του κόσμου απέδειξε το έντονο ενδιαφέρον που υπάρχει για την ανάδειξη ξεχασμένων ή αθέατων πτυχών του παρελθόντος.

¹¹ Συνέντευξη με Αχιλλέα Βλάχο, 26/5/2025.

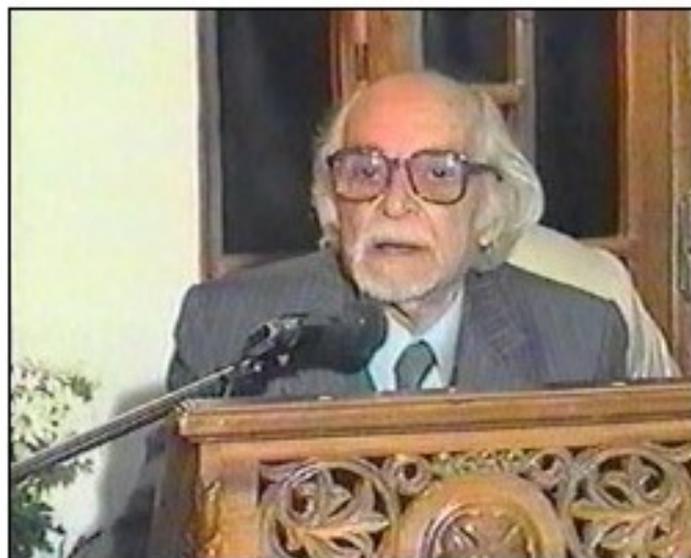
Εικόνα 13: Η πρόσκληση και το πρόγραμμα της εκδήλωσης. Πηγή: Μοναστηριώτης, 2021: 216

Εικόνα 14: Ο Αλέξης Μοναστηριώτης Μπακιούκας με την Άιρις Φλούρνοι (χήρα του Ρίτσαρντ) και δύο κόρες της, τη Μαίρη και την Άλison. Πηγή: Μοναστηριώτης, 2021: 221.

Εικόνα 15: Η Alison Flournoy με λευκιμμιώτικη παραδοσιακή στολή και ο Αχιλλέας Βλάχος μπροστά στη φωτογραφία του πατέρα της. Πηγή: Μοναστηριώτης, 2021: 230.

Εικόνα 16: Ο Βασίλης Άνθης μιλώντας στην εκδήλωση. Πηγή: Μοναστηριώτης, 2021: 232.

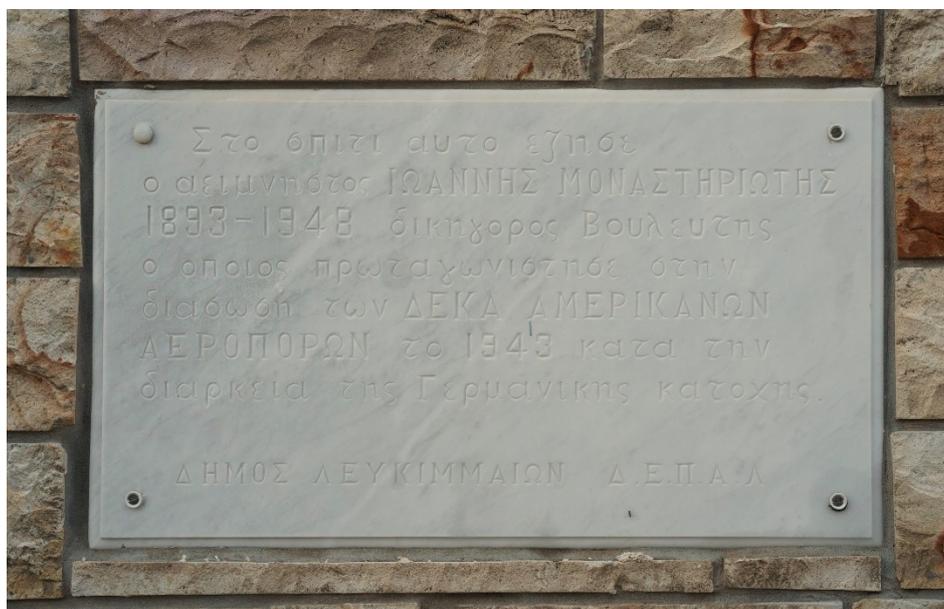
Στο πλαίσιο της εκδήλωσης τοποθετήθηκαν μνημεία αφιερωμένα στα γεγονότα. Πιο συγκεκριμένα στη θέση Μελαχροινού, όπου έπεσε το αεροπλάνο τοποθετήθηκε μία μεγάλη αναθηματική στήλη. Τα αποκαλυπτήρια έγιναν στις 30 Απριλίου, με πλήρη επισημότητα. Στην εκκλησία του Αγίου Δονάτου και στο σπίτι του Ιωάννη Μοναστηριώτη – Πατρογιάννη τοποθετήθηκαν, επίσης, τιμητικές πλάκες.

Εικόνες 17: Το μνημείο στη θέση Μελαχροινού. Πηγή: Προσωπικό αρχείο.

Εικόνα 18: Η πλακέτα στην εκκλησία του αγίου Δονάτου. Πηγή: Προσωπικό αρχείο.

Εικόνα 19: Η τιμητική πλακέτα στο σπίτι του Ιωάννη Μοναστηριώτη-Πατρογιάννη. Πηγή: Προσωπικό αρχείο.

Ωστόσο, η παραπάνω εκδήλωση προκάλεσε και αντιδράσεις, κυρίως λόγω της παρουσίας του Αμερικανού πρέσβη. Τρεις από τους δημοτικούς συμβούλους της Λευκίμμης απείχαν από την ψηφοφορία για την έγκριση της εκδήλωσης και εξέδωσαν ανακοίνωση καταγγέλλοντας την. Στην ανακοίνωσή τους επεσήμαναν ότι η πολιτική των αμερικανικών κυβερνήσεων και των ντόπιων συνεργατών τους οδήγησαν πολλούς από τους Λευκιμμιώτες αντιστασιακούς σε εξορίες, φυλακίσεις, βασανιστήρια, κάποιοι από τους οποίους συμμετείχαν και στην επιχείρηση διάσωσης των αεροπόρων. Δύο μάλιστα από τα σημαντικότερα στελέχη του ΕΑΜ Λευκίμμης, ο Θανάσης Βλάσσης και ο Θρασύβουλος Βλάσσης, εκτελέστηκαν κατά τον Εμφύλιο. Έτσι λοιπόν κατήγγειλαν ότι ουσιαστικά η δημοτική αρχή προβαίνει σε μία αμερικανόδουλη «φιέστα» στην οποία τα θύματα θα τιμήσουν τους θύτες. Επέκριναν ιδιαίτερα την

παρουσία του Αμερικανού πρέσβη, ο οποίος είναι ο εκπρόσωπος της αμερικανικής πολιτικής και εγγυητής της αμερικανόδουλης λογικής της χώρας μας.

Αντίστοιχη ανακοίνωση εξέδωσε και το τοπικό παράρτημα ενός συλλόγου αντιστασιακών, σύμφωνα με την οποία έκρινε την απόφαση της Δημοτική Αρχής να προβεί στη διοργάνωση αυτής της εκδήλωσης καταδικαστέα και κάλεσε τους Λευκιμμιώτες να απέχουν από αυτήν. Ένα βήμα παραπέρα πήγε η ανακοίνωση της Κομματικής Οργάνωσης Βάσης (ΚΟΒ) Λευκίμμης του ΚΚΕ, η οποία κάλεσε τον λαό της Λευκίμμης να απαιτήσει τη ματαίωση της «φιλοαμερικανικής παράταξης» και να αγωνιστεί για να τιμηθούν πραγματικά οι λαϊκοί αγωνιστές του αντιναζιστικού αγώνα (Μοναστηριώτης, 2021: 238-243).

Στον αντίποδα ο Πανελλήνιος Σύνδεσμος Αγωνιστών Εαμικής Εθνικής Αντίστασης, Παράρτημα Κέρκυρας κάλεσε τους πολίτες της Κέρκυρας να συμμετάσχουν στις εκδηλώσεις, καθώς το γεγονός της διάσωσης των αεροπόρων αποτελεί κορυφαίο γεγονός της Αντίστασης που αξίζει να τιμηθεί (Μοναστηριώτης, 2021: 244).

Αποτέλεσμα των παραπάνω ήταν πολλοί επιζώντες από την πλευρά της Αριστεράς που συμμετείχαν στην επιχείρηση να μην παρευρεθούν στην εκδήλωση. Τα εμφυλιακά πάθη έκαναν την εμφάνισή τους 48 χρόνια μετά το τέλος του Εμφυλίου.

Ωστόσο, ο ρόλος της εκδήλωσης ήταν πολύ σημαντικός. Πρώτον, αναδείχθηκε και τιμήθηκε μία κορυφαία στιγμή της κερκυραϊκής Αντίστασης, στην οποία συμμετείχαν και οι δύο αντιστασιακές οργανώσεις, παρά τις διαφωνίες τους. Αν και σε αντιπαλότητα και οι δύο μεριές συνέβαλαν τελικά στην επιτυχή έκβαση του εγχειρήματος, ο ΕΔΕΣ έκρυψε τους αεροπόρους και το ΕΑΜ τους φυγάδευσε. Δεύτερον, αποκαταστάθηκε στη συνείδηση όλων η ιστορική αλήθεια, οι αεροπόροι είχαν πράγματι διασωθεί και δεν κατακρεουργήθηκαν. Τρίτον και κυριότερο μία «θαμμένη» αντιστασιακή δράση αναδύθηκε από τη λήθη, με αποτέλεσμα σήμερα να είναι αρκετά γνωστή και να κατέχει πλέον μία θέση στη δημόσια μνήμη της τοπικής κοινωνίας και ευρύτερα στη συνείδηση του κερκυραϊκού λαού. Ακόμη και ο δημόσιος διάλογος που ξεκίνησε με αφορμή το εάν έπρεπε ή μη να πραγματοποιηθεί η εκδήλωση, γνωστοποίησε περαιτέρω το γεγονός, καθώς η συζήτηση συνεχίστηκε και μετά την εκδήλωση. Το ΚΚΕ στις ανακοινώσεις του επέκρινε τον Βασίλη Άνθη για τη συμμετοχή του, με αποτέλεσμα να ξεκινήσει μία διαμάχη μεταξύ της Κεντρικής Επιτροπής του ΚΚΕ Κέρκυρας και του Βασίλη Άνθη με εκατέρωθεν δημοσιεύματα στον τοπικό τύπο. Έστω και γι' αυτόν τον λόγο, δημιουργήθηκε ένας εκτενής διάλογος και εκδόθηκε πλήθος δημοσιευμάτων, με αποτέλεσμα όλο και περισσότεροι κόσμος να ενημερωθεί για το γεγονός αυτό.

Εικόνα 20: Ένα από τα σχετικά δημοσιεύματα του Ανθή στον Τύπο.
Πηγή: Αρχείο Β. Ανθή, ΓΑΚ – Αρχεία Ν. Κέρκυρας.

Πολύ πρόσφατα (το 2021), ο Κερκυραίος οικονομολόγος και ερευνητής, Αλέξανδρος Μοναστηριώτης, συγκέντρωσε υλικό για τη διάσωση των αεροπόρων του Β-17 και για άλλες δύο περιπτώσεις διάσωσης στην Κέρκυρα, εκδίδοντας βιβλίο με τίτλο «Το αεροπλάνο έπεσε ζήτω οι αεροπόροι!: Ιστορίες διάσωσης το 1940-44 στην Ελλάδα». Στο έργο του παραθέτει και το σχετικό υλικό από την εκδήλωση για το Β-17. Ωστόσο, ο περιορισμένος αριθμός αντιτύπων της έκδοσης δεν θεωρώ ότι την καθιστά ευρύτερα γνωστή, με αποτέλεσμα να μην έχει συμβάλει ιδιαίτερα στη γνωστοποίηση των γεγονότων.¹²

Αν και το γεγονός, ιδιαίτερα στις μεγαλύτερες ηλικίες και σε όσους επιδίδονται στη μελέτη της ιστορίας της περιόδου, είναι σχετικά γνωστό, θα μπορούσαν να γίνουν περισσότερες ενέργειες προκειμένου να διατηρηθεί στη δημόσια μνήμη. Μία ενέργεια εν δυνάμει θα ήταν η συλλογή του παπα-Σπύρου Μοναστηριώτη, με τη συμβολή τοπικών φορέων, να οργανωθεί σε ένα κανονικό μουσείο. Μία δεύτερη ενέργεια θα ήταν η οργάνωση μνημονικών τελετών σχετικών με το περιστατικό της διάσωσης των αεροπόρων. Έχει προταθεί να γίνονται τελετές μνήμης στις 18 Νοεμβρίου (ημερομηνία πτώσης του αεροπλάνου) και να συνδυασθούν με την ημέρα που γιορτάζεται η Εθνική

¹² Η μη δυνατότητα εύρεσης του βιβλίου με οδήγησε να απευθυνθώ στον συγγραφέα και θα ήθελα να τον ευχαριστήσω που μου το απέστειλε σε ηλεκτρονική μορφή.

Αντίσταση, 25 Νοεμβρίου, αλλά μέχρι στιγμής δεν έχει κινητοποιηθεί κανείς για τη διενέργεια σχετικών πρακτικών.¹³

Συμπεράσματα

Η Εθνική Αντίσταση στην Κέρκυρα δεν υπήρξε ανύπαρκτη. Αντιθέτως τόσο το ΕΑΜ όσο και ο ΕΔΕΣ είχαν μία δυναμική παρουσία, ιδιαίτερα προς το τέλος της Κατοχής. Το ΕΑΜ είχε μεγαλύτερη δυναμική και είχε αναπτυχθεί ευρέως σε όλο το νησί. Η δυναμική αυτή αποδεικνύεται από το γεγονός ότι ο Πατρογιάννης, αν και αρχικά ήταν μέλος του ΕΔΕΣ, ζήτησε τη βοήθεια του ΕΑΜ για τη διάσωση των αεροπόρων. Επίσης αποδεικνύεται από τη γρήγορη σχεδίαση και υλοποίηση του σχεδίου διαφυγής, από την ύπαρξη και κινητοποίηση συνδέσμων και τη διασύνδεση με την Ήπειρο, όπου φυγαδεύθηκαν οι αεροπόροι.

Σε επίπεδο βιβλιογραφικής παραγωγής η όλη επιχείρηση δεν αναδείχθηκε, παρά μόνο μετά τη Μεταπολίτευση και μάλιστα αρκετά αργά, το 1993. Η απόκρυψη του γεγονότος για πολλά χρόνια, επειδή ερχόταν σε σύγκρουση με το αφήγημα της νικήτριας δεξιάς παράταξης, συνέβαλε στη λήθη του.

Σε επίπεδο δημόσιας μνήμης ο ανταγωνισμός των δύο οργανώσεων συνέβαλε στο να περιέλθει η αντιστασιακή αυτή ενέργεια στη λήθη. Η μία οργάνωση προσπαθούσε να υπονομεύσει τη σημασία του ρόλου της άλλης, ακόμα και με κατάφορα ψέματα. Έτσι, το γεγονός αυτό και η μνήμη του αντί να ενώνει και να εμπνέει περηφάνια και ηρωισμό στους συμμετέχοντες για την εκπλήρωση του συμμαχικού καθήκοντος, αποτέλεσε παράγοντα διχασμού και έχθρας. Η επικράτηση της δεξιάς, εθνικόφρονας παράταξης και η δίωξη της Αριστεράς στη συνέχεια, η οποία έλαβε μεγάλες διαστάσεις στη Λευκίμμη, συνέβαλε έτι περαιτέρω στην εξαφάνιση των γεγονότων από τη δημόσια μνήμη.

Για πάρα πολλά χρόνια, λοιπόν, η ιστορική αλήθεια των γεγονότων ήταν κτήμα μόνο λίγων που την είχαν αναζητήσει και κατακτήσει λόγω προσωπικού ενδιαφέροντος. Η ευτυχής σύμπτωση, που περιεγράφηκε προηγουμένως, ενεργοποίησε το ενδιαφέρον των τοπικών αρχών και σε συνεργασία με αυτούς που γνώριζαν το περιστατικό, αναδείχθηκε στην πραγματική του διάσταση. Έτσι από μερικές ατομικές μνήμες έγινε κοινό κτήμα και εδραιώθηκε στη δημόσια – επίσημη μνήμη.

Η επίσημη μνήμη στην περίπτωση αυτή λειτούργησε θετικά, καθώς ήρθε να αποκαταστήσει στη συνείδηση προκατειλημμένων ατομικών μνημών την ιστορική αλήθεια και να ενώσει τις διχασμένες και αντικρουόμενες ατομικές μνήμες. Ως αποτέλεσμα μία σημαντική αντιστασιακή ενέργεια στην Κέρκυρα που είχε περιέλθει στη σφαίρα της λήθης, επανήλθε στη δημόσια μνήμη και έγινε ευρέως γνωστή, τουλάχιστον στην κοινωνία του νησιού.

¹³ Η πρόταση αυτή, όπως μου αφηγήθηκε ο Αχιλλέας Βλάχος ανήκει στον Λευκιμμιώτη δάσκαλο, ερευνητή και συγγραφέα Τέλο Πανδή.

Αρχεία

Γ.Α.Κ. - Αρχεία Ν. Κέρκυρας, *Αρχείο Κ. Δαφνή*, φ. 265, υποφ. 1α, «Αναφορά του Κων/νου Βλάσση προέδρου ΕΔΕΣ Ριγγιάδων σχετική με την πτώση του αμερικανικού βομβαρδιστικού το Νοέμβριο του 1943 στη Λευκίμμη και τη διάσωση των δέκα Αμερικανών πιλότων».

Γ.Α.Κ. - Αρχεία Ν. Κέρκυρας, *Αρχείο Κ. Δαφνή*, φ. 265, υποφ. 1β. «Απομνημονεύματα ή Λευκιμμαϊκά» του Στεφάνου Γκούση».

Γ.Α.Κ.- Αρχεία Ν. Κέρκυρας, *Αρχείο Β. Ανθη*, φ. 3.3.1. υποφ. 2., «Βοήθεια παραχωρηθείσα εις διαφυγόντας συμμάχους».

Βιβλιογραφία

Ανθης, Β. (1997), *Ένα ταξίδι μια ζωή*, Αθήνα: Κοροντζή (τρίτη έκδοση).

Ασπιώτης, Ν. (2010), «Δεν υπάρχει Θεός για μένα, κι αν υπάρχει είναι τρελός...». *Μάρτυρες και μαρτυρίες από την Κατοχή, την Αντίσταση και τον Εμφύλιο Λευκίμμη 1941 – 1949*, Λευκίμμη: χ. ε.

Caine, P. (1997), *Aircraft Down!: Evading Capture in WWII Europe*, Νεμπράσκα: University of Nebraska Press.

Δαφνής, Κ. (1966), *Χρόνια πολέμου και Κατοχής: Κέρκυρα 1940 – 1944*, Κερκυραϊκά Χρονικά, 3.

Δήμος Λευκιμμαίων – Δ.Ε.Π.Α.Λ. (1997), *Λευκίμμη 1943 – Μέρες Κατοχής και Αντίστασης. Το χρονικό μιας διάσωσης*, Κέρκυρα.

Κοντοστάνας, Μ. (1949), *Αρχείον και καθημερινά περιστατικά. Γεγονότα επί Ιταλικής και Γερμανικής Κατοχής*, Κέρκυρα: χ. ε.

Μανώλα, Π.-Δ. (2023), *Η μνήμη της δεκαετίας του 1940 σε τοπικό επίπεδο: Μνημονικοί τόποι στην Κέρκυρα*, Αδημοσίευτη διπλωματική εργασία, ΕΑΠ.

Μοναστηριώτης, Α. (2021), *Το αεροπλάνο έπεσε, ζήτω οι αεροπόροι! : Ιστορίες διάσωσης το 1940 – 1944 στην Ελλάδα*, Αθήνα: χ. ε.

Μπούσχοτεν Βαν, Ρ. (2008), «Μνήμες, τραύματα και μετα-μνήμη: το «παιδομάζωμα» και η επεξεργασία του παρελθόντος», στο Μπούσχοτεν Βαν Ρ., Βερβενιώτη Τ., Βουτυρά Ε., Δαλκαβούκης Β., Μπάδα Κ. (επιμ), *Μνήμες και λήθη του ελληνικού εμφυλίου πολέμου*, Αθήνα: Επίκεντρο, 131-147.

Συνεντεύξεις

Βλάχος Αχιλλέας, Ιδιωτικό Αρχείο, 26 Μαΐου 2025.

Μοναστηριώτης Σπύρος, Ιδιωτικό Αρχείο, 18 Απριλίου 2023.